

EVALUATION OF LIFE-LONG LEARNING TENDENCIES OF PRE-SERVICE TEACHERS IN TERMS OF SOME VARIABLES¹

(ÖĞRETMEN ADAYLARININ YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİNİN
BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ)

Sekvan KUZU²
Servet DEMİR³
Murat CANPOLAT⁴

ABSTRACT

In this study, it was aimed to study pre-service teachers' lifelong learning tendency in terms of some variables. The research was a descriptive study with a survey model. The sample of the study included 195 pre-service teachers studying as 4th grade at the education faculty of Mustafa Kemal University. "Lifelong Learning Tendency" scale which had been developed by Diker Coşkun and Demirel (2010) was used as a data collection tool in the study that was conducted in 2013-2014 academic year. In order to identify if there is a significant difference between the lifelong learning tendency mean scores of pre-service teachers who took part in the study, t-test, ANOVA and post-tests were used in independent groups ($p < .05$). According to the results of the study, it was found out that pre-service teachers' lifelong learning tendency was statistically high ($\bar{X} = 127.02$); pre-service teachers' gender, their training out of school (course, seminar, etc.), the high school they graduated and program type they followed did not cause significant difference; however, their method to reach information did.

Key Words: Lifelong learning, Lifelong learning tendency, Pre-service teacher

ÖZET

Bu çalışmada öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın örneklemini Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıfa devam eden 195 öğretmen adayından oluşmaktadır. 2013-2014 öğretim yılında gerçekleştirilen çalışmada veri toplama aracı olarak Diker Coşkun ve Demirel (2010) tarafından geliştirilen "Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri" Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanlarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplarda t-testi, ANOVA ve post-testlerinden faydalanılmıştır ($p < .05$). Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin istatistiksel olarak yüksek olduğu ($\bar{X} = 127.02$); Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin cinsiyetlerine, okul dışında herhangi bir alanda (kurs, seminer vb.) eğitim alıp almadıklarına, mezun oldukları lise türüne ve devam ettikleri program türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak bilgiye erişme yollarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşam boyu öğrenme, yaşam boyu öğrenme eğilimi, öğretmen adayı.

¹ 3. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğr. Gör., Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, s_kuzu@hotmail.com

³ Doç .Dr., Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sdemir@ganet.edu.tr

⁴ Öğr. Gör., Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, muratcanpolat@mku.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Life-long learning can be defined as a learning process in which equality of opportunities-chances is provided for people by minimizing environment-related limiting factors (time, place, social environment, etc.) and person-related limiting factors (education level, ages, social-economic level, profession, etc.).

In modern societies, those who execute all education programs made and to be made are teachers. For this reason, the programs to be made in the field of education-training should be firstly accepted by teachers. If activities to be made relating to long-life learning are adopted by teachers, they can be easily adopted by students in preschool and compulsory educations. The fact that teachers adopt the life-long learning and have life-long learning abilities influences the environment they interact with and especially students (Selvi, 2011). Pre-service educations of teachers who have such an influence in creating awareness of life-long learning become more of an issue in this sense. The education that teachers take during their pre-service constitutes an important step in creating their life-long tendencies. Knowing their life-long learning tendencies and determining which variables affecting the life-long learning tendencies are certainly required for developing the life-long learning tendencies of teachers.

Objective of Research

In this study, it is aimed to research the life-long learning tendencies of pre-service teachers and some variables affecting these tendencies. For this purpose, the following questions are tried to be answered.

1. Which is the level of life-long learning tendencies of pre-service teachers?
2. Do the life-long learning tendencies of pre-service teachers vary by sex?
3. Do the life-long learning tendencies of pre-service teachers vary as to whether they take education in any field out of school (course, seminar, etc.)?
4. Do the life-long learning tendencies of pre-service teachers vary by the type of high school from which they graduated?
5. Do the life-long learning tendencies of pre-service teachers vary by the type of program that they continue?
6. Do the life-long learning tendencies of pre-service teachers vary by the route of access to information?

Method

Model of Research

This study is a descriptive study carried out in relational screening model which is one of the screening models.

Population and Sample

The population of the study consists of pre-service teachers from 4th class of Faculty of Education in Mustafa Kemal University in the 2013-2014 academic year. As for the sample of this study, it consists of 195 pre-service teachers from the

specified population by using proper sampling technique among non-random sampling techniques.

Data Collection Tool

The scale used in this study is “Life-Long Learning Tendencies” scale developed by Diker Coşkun and Demirel (2010).

Analysis of Data

Data obtained as a result of evaluation within the context of the study were computerized. The statistical program SPSS 18.0 was used in the analysis of data obtained. The normality test was made in order to determine whether the scores of life-long learning tendencies comply with the normal distribution or not. As it had normal distribution, it was decided that the parametric tests should be used. Average and standard deviations of variables were calculated and it was determined whether there was a difference between averages. T-test, ANOVA and post-test were applied in independent samples in order to determine whether the difference between score averages of life-long learning tendencies of students participating the research was significant or not. While the significance levels of differences between averages were tested, the significance level was taken as 05 in all analysis.

Findings and Interpretation

Statistical general average of life-long learning tendencies of pre-service teachers was found as $\bar{X}=127.02$. The average of scores taken from the scale of life-long learning tendencies of pre-service teachers is above the scale mean score (94.5). Accordingly, it is seen that life-long learning tendencies of pre-service teachers are statistically more than mean score.

The difference between scores by sex taken by life-long learning tendencies of pre-service teachers participating the research is not at statistically significance level ($p>.05$). In other words, life-long learning tendencies of male and female pre-service teachers can be accepted same.

The difference between scores by course of life-long learning tendencies of pre-service teachers is not at statistically significance level ($t=1.58$; $p>.05$). In other words, life-long learning tendencies of pre-service teachers attending/not attending a course can be accepted same.

According to the results of one-way analysis of variance (ANOVA) carried out relating to whether life-long learning tendencies vary by the type of high school that the pre-service teachers graduated, a statistically significant difference is not seen between the scores of life-long learning tendencies ($F=.364$, $p>.05$). In other words, it can be said that the type of high school of pre-service teachers does not affect their life-long learning tendencies.

According to the results of one-way analysis of variance (ANOVA) carried out relating to whether life-long learning tendencies vary by program that the pre-service teachers continue, a statistically significant difference is not seen between

the scores of life-long learning tendencies ($F=.559, p>.05$). In other words, it can be said that the program that the pre-service teachers continue does not affect their life-long learning tendencies.

According to the results of one-way analysis of variance (ANOVA) carried out relating to whether life-long learning tendencies of pre-service teachers vary by the route of access to information, a statistically significant difference is not seen between the scores of life-long learning tendencies ($F=2.450, p<.05$).

Bonferroni test was applied in order to determine the reason of difference occurring with regard to life-long learning tendency by the route of access to information. According to analysis results, a statistically significant difference was found ($I-J=11.57, p<.05$) for the benefit of students using internet, looking at books and asking someone else's opinions between the average of those who use internet, look at books and ask someone else's opinions as a route of access to information ($\bar{X}=133.48, ss=15.42$) and the averages of those who choose internet as a route of access to information ($\bar{X}=121.91, ss=19.21$) with regard to the life-long learning tendency. Accordingly, it can be said that people who have high life-long learning tendency know no limits and these people do absolutely anything in order to improve themselves.

Conclusion and Recommendations

In conclusion, the education that the pre-service teachers will take for keeping up with the changing and developing daily life can be provided by preparing them for life-long learning. In this preparation, the pre-service teachers should know the routes of access to required information and learn how to use the information obtained for personal development and professional development. For this reason, the courses that pre-service teachers will take should be arranged and chosen so as to develop their life-long learning abilities. These arrangements should be made in a way to raise the life-long learning tendencies of pre-service teachers to higher values. Curriculum of the faculties of education should be revised in a more modern and flexible way and in line with the interests of students. In this sense, the platforms in which students can express themselves and the environments where they can reach and use modern technology should be created. The number of elective courses should be increased in order that the pre-service teachers can improve as well-rounded. The objectives of courses included should be determined in advance and in a way that the student can comprehend and the selection of these courses should be made by pre-service teachers not by the head of department or related instructor. Activities or practices should be made in order that pre-service teachers can learn a foreign language at a level that they can express themselves. Briefly, education programs of the faculties of education should be revised for life-long learning.

GİRİŞ

Bilginin, çok hızlı bir şekilde değiştiği ve geliştiği bir çağda yaşamaktayız. Değişen ve gelişen bu bilgiye ayak uyduramayan toplumlar, her alanda (siyasi, ekonomik, kültürel, savunma, eğitim vb.) çağdaşlarına göre geride kalmaya

mahkûmdurlar. Zira toplumların her alanda gelişimi, değişen ve gelişen bilgi ve teknolojiye ayak uydurmasından geçer. Toplumların çağdaşlarına ayak uydurabilmesi için, değişen ve gelişen bu değişimlere paralel olarak kendisini sürekli geliştiren, üretken ve istenilen niteliklere sahip bireylerden oluşması gerekir (EURYDICE European Unit, 2000). Çağın isteği olan nitelik ve donanımlar, yaşam boyu öğrenme ile gerçekleştirilebilir. Knowles'e (1996) göre, bireylerin okulda öğrendikleri bilgileri bütün yaşamları boyunca kullanmaları mümkün değildir. Çünkü kendini sürekli olarak yenilemeyen bireyler, hem kendi alanları (meslekleri) hem de diğer alanlarda değişime ayak uyduramaz, rakiplerinin gerisine düşer.

Yaşadığımız bu dönemde gelişen yaşam ve eğitim şartları eğitim ve öğretimde, zaman ve mekânın anlamını değiştirmiştir. Eğitim ve öğretim gelişen teknoloji ile neredeyse her ortamda yapılabilecek konuma gelmiştir. Yani okul dışına taşınmıştır. Bu gerekliliğe binaen bireylerin kendilerini değişik alanlarda geliştirmeleri bir zorunluluk haline gelmiştir. Bireylerin bu zorunlulukları aşabilmeleri ve istenilen nitelikte olabilmeleri için öğrenmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Öğrenmeyi öğrenme, günümüzde bir bireyden beklenen nitelik ve özellikler için büyük bir önem arz etmektedir. Doyle (1994), öğrenmeyi öğrenme kavramını yaşam boyu öğrenmenin anahtarı olarak belirtmektedir. Öğrenmeyi öğrenme, yaşam boyunca öğrenen bireylerde bulunan bir sıfat olarak ifade edebiliriz. Yaşam boyu öğrenen bireyler değişen şartlara ayak uydurabilir. Çünkü eksikliklerini tespit edebilir. Bu eksiklikleri nasıl gidereceğine yönelik proje geliştirebilir.

Yaşam boyu öğrenmenin gelişiminde değişik dönemlerden bahsedilebilir. 1970'li yıllara kadar yaşam boyu öğrenme yetişkin eğitimi içinde ele alınmıştır (Koç & diğerleri, 2009; Gencel, 2013). 1970 yılında UNESCO Konferansı'nda "Yaşam Boyu Öğrenmeye Giriş" adlı bir bildiri, 1972 yılında Uluslararası Eğitimi Geliştirme Komisyonu'nun yaşam boyu öğrenmenin gerekliliğine işaret eden "Dünya Eğitiminin Bugünü ve Yarını" adlı bir raporu ile 1973'te OECD "Sürekli Eğitim: Yaşam Boyu Öğrenme İçin Bir Strateji" adlı raporu yayınlanmıştır (EURYDICE European Unit, 2000). Belirtilen bu bildiri ve raporlardan sonra yaşam boyu eğitim kavramı daha farklı bir anlam kazanmış ve modern dünyanın gelişiminde daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lı yılların başında başta Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmak üzere daha birçok ülke öğrenme toplumuna ulaşmak için yaşam boyu eğitim hakkında proje ve stratejiler geliştirmeye başlamışlardır. 1994'te "Gelişme, Rekabet ve İşlendirme", 1995'te Öğretim ve Öğrenme: Öğrenme Toplumuna Doğru" adlı beyaz kitapları AB tarafından yayınlanmıştır. 1996 yılı ise "Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı" ilan edilerek yaşam boyu öğrenmenin önemine vurgu yapılmıştır (Duman, 2005; akt. Duman, 2011; Koç Erdamar, 2012). Günümüz de ise "yaşam boyu öğrenme" artık bir slogandan ziyade bir gereklilik haline gelmiştir (Demirel, 2009a).

Candy (1994:2) yaşam boyu öğrenmeyi, bireyin hayatı boyunca edindiği bilgi, tutum ve yetileri arttırıp güçlendiren, bu bilgi, beceri ve tutumları günlük yaşamda pratiğe dökebilmesini sağlayan yardımcı bir süreç olarak tanımlamıştır

(Polat & Odabaş, 2008). Yaşam boyu öğrenme, bireyin kendini tanıması, kendine yatırım yapması demektir (Koç Erdamar, 2010). Avrupa Birliği Komisyonu'na (2002) göre yaşam boyu öğrenme, bireyin hayatı boyunca bilgi, beceri ve yeterliklerini kişisel ya da mesleki anlamda geliştirmeyi amaçlayan bütün etkinlikler olarak tanımlanmaktadır.

Kısaca yaşam boyu öğrenme; bireyden kaynaklanan kısıtlayıcı unsurlar (eğitim düzeyi, yaş, sosyo-ekonomik düzey, meslek vb.) ile çevreden kaynaklanan kısıtlayıcı unsurların (zaman, mekân, sosyal çevre vb.) asgari düzeye indirgenerek kişilere imkan ve fırsat eşitliğinin sunulduğu bir öğrenme süreci olarak tanımlanabilir.

Günümüzde toplumların yetiştirmek istedikleri bireylerin temel nitelikleri arasında kendisini sürekli geliştirme, üretme, problem çözebilme ve kendini ifade edebilme gelir. Bu nitelikler de, değişen bilgi ve teknolojiden haberdar olup, kendisine uygun bulduğu bilgi ve teknolojiyi günlük yaşamında kullanmasından geçer. Yani bireylerin öğrenmeleri yaşamlarının belli bir dönemiyle sınırlanamaz. Öğrenmeleri tüm yaşamları boyunca devam etmelidir. Bu anlamda bireyin yaşamında başarılı olabilmesi için, okulda öğrendikleri yetmez/yetmeyebilir. Öğrenmeyi sağlamak okulların tekelinde olmadığı gibi, bireylere yaşamı boyunca gerekli olan bilgi ve becerileri kazandıramaz (Cropley, 1980; Çolakoğlu, 2002; Demirel, 2009; EURYDICE European Unit, 2000; Gencel, 2013; Knowles, 1996; Koç, 2005; Neil, 2003; akt. Koç Erdamar, 2010; Polat & Odabaş, 2008; Uysal, 2009). Çünkü bireyin okullarda kazandığı bilgi zamanla değişebilir ya da istenilen problemlerin çözümünde yetersiz kalabilir. Burada bireyin örgün ve yaygın eğitimin yanında ya akabinde hizmet içi mesleki ya da meslek dışı eğitim alması gereklidir.

Yaşam boyu öğrenme ile ilgili bazı yanlış yorumlar yapılmaktadır. Koç Erdamar (2010) bu yanlış yorumlamaları şu şekilde sıralamaktadır. 1. Yaşam boyu öğrenmenin yalnızca yetişkin eğitimi olarak görülmesi, 2. Yaşam boyu öğrenmenin yalnızca ekonomik ve mesleki eğitim ile sınırlandırılması, 3.'sü ise yaşam boyu öğrenmenin günlük yaşamda tesadüfi biçimde oluşan öğrenmeler olarak görülmesidir. Oysa yaşam boyu öğrenme, bireyin hayatı boyunca (beşikten mezara) yaptığı kişisel, sosyo-ekonomik ve mesleki gelişimini artırıcı anlamlı etkinliklerin tümünü kapsar.

Yaşam boyu öğrenmenin süreklilik, yaratıcılık ve kendi kendine öğrenme olmak üzere üç ögesi bulunmaktadır (Day 1999; akt. Teyfur, 2007). Yaşam boyu öğrenmenin temel özellikleri; bütünlük, entegrasyon, uygunluk, esneklik, demokratiklik, olanak ve güdülenme, eğitim, çeşitlilik, öğrenme ve yaşam kalitesi gibi sıralanabilir (Duman, 2011). Yaşam boyu öğrenmeyi sürdürebilmek için; 1. Temel becerilere (okuma, yazma, matematik, konuşma ve dinleme), 2. Kişisel özelliklere (sorumluluk alabilme, etkili iletişim, bilişsel farkındalık, kendini yönetebilme, öz değerlendirme), 3. Düşünme becerilerine (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme ve bilimsel düşünme) sahip olunması gerekir (Koç Erdamar, 2010). Yukarıda sıralan öge ve temel özelliklere bakıldığında yaşam boyu öğrenmenin temel amacı, bireyin süreklilik arz edecek bir şekilde kendini yenilemesi, günlük yaşamda kendi kendine yetebilmesi için bireysel

bir farkındalık mekanizması oluşturması gerekir. Böylece birey sürekli olarak kendi için bir öz değerlendirme yaparak kendini yetiştirebilir.

Yaşam boyu öğrenme ile ilgili yapılan yanlış algılamalardan biri de sadece yetişkinlere yönelik olarak algılanmasıdır. Oysa yaşam boyu öğrenme ile örgün eğitim birbirinden ayrılamaz. İkisi birbirinin tamamlayıcısı olarak belirtilmelidir. AB'nin Yaşam boyu öğrenme politikalarına baktığımızda: AB okul öncesi eğitime katılımı olabildiğince artırmayı; zorunlu eğitim dönemlerinde uygulanan eğitim-öğretim programlarını yaşam boyu öğrenme ile uyumlu bir şekilde geliştirmeyi önerir. AB üye ülkelerin eğitim ve öğretim için bu doğrultuda politika geliştirmesini teşvik ediyor. AB bu program ve politikalarla bireyin, “yabancı dil öğrenme ve yabancı dilde iletişim becerisi, öğrenmeyi öğrenme, ana dilde iletişim becerisi, dijital alanda yeterlilik, matematiksel yeterlik, kültürel farkındalık ve ifade becerisi, sosyal ve sivil yeterliliklerle” donatılmasını istiyor. Yükseköğretimde ise bireyleri iş dünyasına nitelikli ve uyumlu ve günlük yaşamda kendi kendine yetebilecek bir şekilde yetiştirmeyi amaçlamaktadır (EURYDICE, 2000).

Çağdaş toplumlarda, yapılan ve yapılacak bütün eğitim programların uygulayıcıları öğretmenlerdir. Bu nedenle eğitim-öğretim alanında yapılacak programların öncelikle öğretmenler tarafından kabullenilmesi gerekir. Yaşam boyu öğrenme ile ilgili yapılacak etkinlikler öğretmenlere benimsetilirse, okul öncesi ve zorunlu eğitim-öğretim evrelerinde öğrencilere kolayca benimsetilebilir. Bir başka deyişle, yaşam boyu öğrenmenin önemi küçük yaşlarda önemsenebilir ve böylece yaşam boyu öğrenen bir toplum konumuna gelinebilir. Davis ve Sumara'da (1997) bir toplumdaki öğretmenlerin, içinde buldukları kitleyi etkileyeceğini vurgulamaktadır (Gencel, 2013). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmeyi benimsemesi ve yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olması, etkileşimde bulunduğu çevre ve özellikle öğrencileri etkiler (Selvi, 2011). Yaşam boyu öğrenme bilincinin oluşmasında bu derece etkili olan öğretmenlerin, hizmet öncesi eğitimleri bu anlamda büyük bir önem arz etmektedir. Öğretmenlerin, öğretmen adaylıkları sürecinde aldıkları öğretim onların yaşam boyu eğilimlerinin oluşmasında önemli bir basamak oluşturmaktadır. Yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin bilinmesi, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin hangi değişkenler tarafından etkilendiğinin tespit edilmesi öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin geliştirilmesinde şüphesiz gereklidir. Bu çalışmayla öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri bazı değişkenlerle incelenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ne durumda ve hangi değişkenlerle ilişkili olduğunun bilinmesiyle gelecek nesilleri etkileyecek olan öğretmenlerin üniversite eğitimleri boyunca bu eğilimi geliştirebilecek faaliyetlere yönlendirilmesi, bu eğilimlerin geliştirilmesi sağlanabilir düşüncesiyle hareket edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bu eğilimleri etkileyen bazı değişkenlerin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri hangi düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri, okul dışında herhangi bir alanda (kurs, seminer vb.) eğitim alıp almadıklarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri, mezun oldukları lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri, devam ettikleri program türüne göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri, bilgiye erişme yollarına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, tarama (survey) modellerinden ilişkisel tarama modeli ile yapılmış betimsel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, bir araştırmanın değişkenleri (iki veya daha fazla) arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan araştırma modelidir (Karasar, 2009; Sönmez ve Alacapınar, 2011).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2013-2014 öğretim yılında Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin 4. sınıfında okuyan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise belirlenen evrenden tesadüfi olmayan örnekleme tekniklerinden uygun örnekleme tekniği kullanılarak seçilen 195 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Uygun örnekleme tekniği, araştırmacının yakın ve ulaşması kolay olan bir örneklemin seçilmesidir (Sönmez ve Alacapınar, 2011: 98; Yıldırım ve Şimşek, 2011: 113). Örneklemi oluşturan öğretmenlerin % 65'i (N=127) kadın, geriye kalan % 35'i (N=68) erkektir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada, Diker Coşkun ve Demirel (2010) tarafından geliştirilen “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri” ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 6'lı likertli olup 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki Likert derecelendirilmesi “çok uyuyor”, “kısmen uyuyor”, “çok az uyuyor”, “çok az uymuyor”, “kısmen uymuyor” ve “hiç uymuyor” şeklinde sıralanmıştır. Ölçek “güdülenme”, “sebat”, “öğrenmeyi düzenlemede yoksunluk” ile “merak yoksunluğu” olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin cronbach alfa iç-tutarlık kat sayısı Diker Coşkun ve Demirel (2010) tarafından 0.89 olarak bulunmuştur. Bu çalışmadan elde edilen veriler üzerinde yapılan analiz sonucunda ise ölçeğin cronbach alfa iç-tutarlık kat sayısı 0.88 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında ölçüm sonucunda elde edilen veriler bilgisayara aktarılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır. Öncelikle yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanlarının normal

dağılıma uyup uymadığını belirlemek için normalite testi yapıldı. Normal dağılıma sahip olduğu için parametrik testlerin kullanılmasına karar verildi. Değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış ve ortalamalar arasında fark olup olmadığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanlarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplarda t-testi, ANOVA ve post-testi uygulanmıştır (Büyüköztürk, 2002). Ortalamalar arası farkların önem dereceleri test edilirken tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada “Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır ve katılımcıların ölçekten aldıkları puan ortalaması ve dağılımın standart sapması Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri

N	Minimum	Maksimum	$\bar{X}$	s	ortanca
195	27	162	127.02	18.45	94,5

Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin istatistiksel olarak genel ortalaması $\bar{X}=127.02$ olarak bulunmuştur. Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ölçek ortanca puanının (94.5) üstündedir. Buna göre öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin istatistiksel olarak ortancanın üstünde olduğu görülmektedir. Bu değer çok yüksek olmasa da öğretmen adaylarının, yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin pozitif olduğu söylenilebilir. Bu da ileriye yönelik olarak umut verici bir adım olarak kabul edilebilir. Üniversite eğitimi alan öğretmen adaylarının öğrenmeye açık oldukları, kendilerini geliştirmeye eğilimli oldukları, kendini gerçekleştirme yolunda oldukları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetine göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene’s Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F= .693, p>.05$) bulunduğundan varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Varyansların homojen olması nedeniyle bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır sonuçlar tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2: Öğretmeni Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Farklaşp Farklaşmadığına İlişkin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Erkek	68	123.29	18.84	-2.07	.40
Kız	127	129.02	18.07		

$p<.05$

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayların Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin cinsiyete göre aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlılık düzeyinde değildir ($p>.05$). Yani bay ve bayan öğretmen adayların yaşam boyu öğrenme eğilimleri aynı kabul edilebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında her iki cinsin de benzer ortamlardan geldikleri, benzer toplumsal

yapıdan geldikleri, benzer eğitimi aldıkları, bu nedenle yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin farklılaşmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının yaşamlarında herhangi bir kurs alıp almadıklarına göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için varyans analizi öncesi Levene's Varyansların Homojenlik Testi yapılmış olup ($F = .068$, $p > .05$) bulunduğundan varyansların homojen olduğu saptanmıştır. Varyansların homojen olması nedeniyle bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır sonuçlar tablo 3' de sunulmuştur:

Tablo 3: Öğretmeni Adaylarının Okul Dışında Herhangi Bir Eğitim Alıp- Almamasına Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin T-Testi Sonuçları

Kurs Alma	N	$\bar{X}$	ss	t	p
Evet	86	129.62	18.53	.794	1.580
Hayır	99	125.39	17.78		

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayların Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin katıldıkları kursa göre aldıkları puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlılık düzeyinde değildir ($t = 1.58$; $p > .05$). Yani herhangi bir kursa katılıp-katılmayan öğretmen adayların yaşam boyu öğrenme eğilimleri aynı kabul edilebilir. Aslında okul dışında eğitim almak bireylerde yaşam boyu öğrenme eğiliminin olduğunun bir göstergesidir. Çünkü yaşam boyu öğrenme eğilimi yüksek olan kişiler kendilerini geliştirmeye, herhangi bir alanda kurs almaya girişirler. Ancak bu araştırmada kurs alma durumunun yaşam boyu öğrenme eğilimini etkilemediği görülmektedir. Bu durum bireylerde kursa gitmese bile, belki bazı ekonomik şartlar nedeniyle gidemese bile, yaşam boyu öğrenme eğiliminin olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının mezun olduğu lise türüne göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmış sonuçlar tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Mezun olduğu Lise Türüne Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Sonuçları

Bağımlı Değişken	Lise Türü	N	$\bar{X}$	sd	F	p
Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi	Genel	92	126.12	19.02	.364	.779
	Anadolu	73	128.79	19.10		
	Meslek	12	125.08	16.26		
	Diğer	18	125.78	15.07		

$p < .05$

Öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türüne göre yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılık görülmemektedir ($F = .364$, $p > .05$). Yani öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türü, onların yaşam boyu

öğrenme eğilimlerine etki etmediği söylenebilir. Bu durum devlet okullarında benzer eğitim programların uygulandığı, okulların isimleri değişse de yaşam boyu öğrenme eğilimlerini etkileyecek etkinliklere ya yer vermediği ya da benzer etkinliklere yer verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarının okuduğu bölüme göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmış sonuçlar tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Okuduğu Bölüme Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Sonuçları

Bağımlı Değişken	Lise Türü	N	$\bar{X}$	sd	F	p
Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi	Sınıf Ö.	52	126.31	18.95	.559	.732
	Türkçe Ö.	38	127.79	17.66		
	Fen Bl. Ö.	40	128.02	19.74		
	İng. Ö.	33	129.63	19.37		
	Bil. Ö.	24	121.83	16.87		
	Resim Ö.	8	127.80	16.14		

p<.05

Öğretmen adaylarının devam ettikleri programa göre yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılık görülmemektedir (F=.559, p>.05). Yani öğretmen adaylarının devam ettikleri programın, onların yaşam boyu öğrenme eğilimlerine etkilemediği söylenebilir.

Öğretmen adaylarının bilgiye erişme yoluna göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi ANOVA yapılmış sonuçlar tablo 6’te sunulmuştur.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Bilgiye Erişme Yoluna Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA Sonuçları

Bağımlı Değişken	Lise Türü	N	$\bar{X}$	sd	F	p
Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi	İnternet	67	121.91	19.21	2.450	.035
	Kitap	19	125.89	16.07		
	Başkasına sorma	6	129.33	15.54		
	İnternet ve kitap	45	127.13	20.99		
	İnternet ve başkasına sorma	3	127.33	6.81		
	İnternet, kitap ve başkasına sorma	54	133.48	15.42		

p<.05

Öğretmen adaylarının bilgiye erişme yolu ile yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin olarak yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılık görülmektedir ($F=2.450$, $p<.05$).

Bilgiye erişme yoluna göre yaşam boyu öğrenme eğilimi açısından ortaya çıkan farkın kaynağını tespit edebilmek için Bonferroni testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, yaşam boyu öğrenme eğilimi açısından bilgiye erişme yolu olarak internet, kitap ve başkasına soranların ortalamaları ($\bar{X}=133.48$, $ss=15.42$) ile bilgiye erişme yolu olarak internet yolunu seçenlerin ortalamaları ($\bar{X}=121.91$, $ss=19.21$) arasında, internet, kitap ve başkasına soran öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($I-J=11.57$, $p<.05$). Bu durum yaşam boyu öğrenme eğilimi yüksek olan kişilerin bilgiye erişme yolunda sınır tanımadığı, bu kişilerin kendilerini geliştirmek için her yola başvurdukları söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenmeye ilişkin eğilimlerinin belirlenmek istendiği bu çalışmada, öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}=127, 02$) ölçeğin ortanca puanının (94.5) üstündedir. Bu verilere bakarak, öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ortancanın üstünde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ölçme aracından alınabilecek maksimum puan 162 iken öğretmen adaylarının ortalaması 127,02 olarak bulunmuştur. Bu değer yüksek düzeyde olmasa da, öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin pozitif yönde olduğunu göstermektedir. Alan yazı incelendiğinde araştırmanın sonucuyla tutarlı olan birçok araştırma bulunmaktadır (Arsal, 2011; Demirel ve Akkoyunlu, 2010; Gencel, 2013; Karakuş, 2013; Şahin, Akbaşı & Yanpar Yelken, 2010). Bu sonuç yaşam boyu öğrenmenin yaygınlaşması için ümit vericidir. Genel anlamda öğretmenlerin, yaşam boyu öğrenme eğilimlerini lisans eğitimi döneminde oluşturdukları söylenebilir. Selvi'ye (2011) göre öğretmen adaylarının lisans döneminde yaşam boyu öğrenmeye eğilimli bireyler olarak yetiştirilmesi, onların mesleki yaşamlarında yaşam boyu öğrenen bir birey olmasını sağlar. Aynı zamanda öğretmen adaylarının, mesleki yaşamları boyunca yaşam boyu öğrenmeyi öğrenen öğrenciler yetiştirmelerine olanak sağlar. Ancak alan yazındaki bazı çalışmalarda öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yetersiz olduğu görülmektedir (Diker Coşkun 2009; Diker Coşkun ve Demirel, 2012). Araştırmacılar, bu durumu öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme ve ilgili etkinliklere katılımında isteksiz davrandıkları, yaşam boyu öğrenme etkinliklerini düzenleyip sürdürmekte zorlandıkları ve merak güdülerinin düşük olmasına bağlamaktalar.

Araştırmada öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($t=-2.07$, $p>.05$). Elde edilen bu sonuç alan yazındaki bazı çalışmalarla aynı doğrultuda (Atacanlı, 2007; Ekinci, 2008), bazı çalışmalarla (Demirel ve Akkoyunlu, 2010; Diker Coşkun, 2009; Diker Coşkun ve Demirel, 2012; Gencel, 2013; Şahin, Akbaşı & Yanpar Yelken, 2010;) ise aynı doğrultuda olmadığı görülmektedir. Araştırmanın bu sonucu, çağımız şartlarında bayan ve bay öğretmen adaylarının aldığı eğitim ve bilgiye ulaşma imkânlarının aynı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak Jenkins (2004), *bayanların aile ve toplum yaşamındaki rol ve sorumlulukları*

nedeniyle iş değişikliği, işi bırakma ya da uzun aralar vermek zorunda kalmaları ve mesleki yükselmeye erkeklerde eşit yeterliklerde olmalarının yetersiz kalacağını ve kendilerine başka özellikler kazandırmaları gerektiğini ifade etmiştir (Diker Coşkun, 2009; Gencel, 2013;). Bu ifade doğrultusunda bayanların yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin baylara göre daha olumlu olduğu savunulmaktadır.

Araştırmada öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile okul dışında herhangi bir eğitim (kurs, seminer vb.) alıp-almama değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($t=1.58$; $p>.05$). Yaşam boyu öğrenmenin tanım ve özelliklerine baktığımızda, okul dışında değişik eğitim etkinliklerine katılanları lehinde bir farklılık göstermesi beklendiği söylenilebilir. MEB Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi'nde (MEB, 2009) Yaşam Boyu Öğrenmeyi, bireyin kendisini geliştirebileceği bütün alanlarda (kişisel, toplumsal, sosyal, ekonomik vb.) hayatı boyunca katıldığı/katılacağı etkinliklerin bütünü olarak tanımlamaktadır. Aynı şekilde Avrupa Birliği Komisyonu da (2002) yaşam boyu öğrenmeyi, bireyin hayatı boyunca bilgi, beceri ve yeterliklerini kişisel ya da mesleki anlamda geliştirmeyi amaçlayan bütün etkinlikler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlar belirtilen gerekçeyi destekler niteliktedir.

Öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türüne göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılık görülmemektedir ($F=.364$, $p>.05$). Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, mezun olunan okul türüne göre alınan puanların ortalamaları arasında da büyük bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Elde edilen sonuç ile alan yazı arasında bir tutarlık görülmektedir. Serin (2001), Aslan ve Uluçınar Sağır (2012), Aylar ve Aksin (2011) ve Altunçekiç, Yaman ve Koray (2005) yaptığı çalışmalarda, öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim türünün de problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Aynı şekilde Çekiç (2007), Zayıf (2008), Şen (2009), Kürüm (2002), Akar (2007) ve Gülveren (2007) yaptığı çalışmalarda öğretmen adaylarının mezun oldukları ortaöğretim türünün eleştirel düşünme becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. (Problem çözme ve eleştirel düşünme yaşam boyu öğrenmeyi sürdürebilmek için gerekli olan düşünme beceriler arasında yer almaktadır (Ekinci, 2005; Koç Erdamar, 2010).

Öğretmen adaylarının okuduğu bölüme/programa göre yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılık görülmektedir ($F=2.450$, $p<.05$). Bu sonucunda alan yazındaki çalışmalarla tutarlı olduğu görülmektedir. Karakuş (2013) tarafından yapılan Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile okudukları bölümler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Aynı şekilde Arsal'ın (2011) öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada, adayların yaşam boyu öğrenme ile okudukları bölüm arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen sonuçlar, bölüm bazında değil de bireysel eğilimlerin göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin okuduğu bilgiye erişme yolu ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılık görülmektedir (F=2.450, p<.05). Bu farklılık internet, kitap ve bir başkasına danışarak bilgi edinme yollarının üçünü de kullananların lehine olarak anlamlı görülmektedir. Bu sonucun alın yazınla tutarlı olduğu görülmektedir. Polat ve Odabaş'a (2008) göre, yaşam boyu öğrenme ile değişimin yaşandığı bütün alanlarda ve çevreye uyum sağlamayabilmek için, ihtiyaç duyulan bilgiye çeşitli ulaşılması gerekir. Bunun için bilgiye erişme de ve erişilen bilginin kullanılması için bireye gereken bütün becerilerin kazandırılması gerekir. Belirtilen ifadeyle aynı doğrultuda Demirel (2009) tarafından yapılmıştır. Demirel'e (2009) göre, bireyleri hızla değişen günlük yaşama hazırlayabilmek için, onları yaşam boyu öğrenen bireyler olarak yetiştirmekten geçtiğini, bu yetiştirmenin ise esnek ve değişik öğrenme fırsatlarından geçtiğini belirlemektedir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının değişen ve gelişen günlük yaşama ayak uydurabilmeleri için alacakları eğitim, onları yaşam boyu öğrenmeye hazırlamaktan geçer. Bu hazırlıkta, öğretmen adaylarının gerekli olan bilgiye ulaşma yollarını bilmeleri, edindikleri bilgiyi kişisel gelişim ve mesleki gelişimleri için nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri gerekir. Bu nedenle öğretmen adaylarının alacağı dersler, onların yaşam boyu öğrenme yetilerini geliştirecek şekilde düzenlemeli ve seçilmelidir. Yapılacak bu düzenlemeler öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini daha yüksek değerlere yükseltecek biçimde yapılmalıdır. Eğitim fakültelerinin öğretim programları daha çağdaş, esnek ve öğrencilerin ilgileri doğrultusunda revize edilmelidir. Bu anlamda öğrencilerin kendilerini ifade edebileceği platformlar sağlanmalı, çağdaş teknolojiye ulaşabilecek ve kullanabilecekleri ortamlar oluşturulmalıdır. Öğretmen adaylarının, çok yönlü gelişebilmeleri için seçmeli ders sayısı artırılmalıdır. Konulacak derslerin amaçları önceden ve öğrencinin anlayabileceği biçimde belirtilmeli ve bu derslerin seçimi bölüm başkanları ya da ilgili öğretim elemanı tarafından değil öğretmen adayları tarafından yapılmalıdır. Öğretmen adaylarının, kendilerini ifade edebilecek düzeyde bir yabancı dili öğrenmeleri için etkinlik ve uygulamalar yapılmalıdır. Kısacası eğitim fakültelerinin eğitim-öğretim programları yaşam boyu öğrenmeye yönelik revize edilmelidir.

KAYNAKÇA

A World Bank Report. (2003). *Lifelong learning in the global knowledge economy: challenges for developing countries*. The World Bank, Washington.

Akkoyunlu, B. (2008). *Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme*. IETC 2008 (VIII. International Educational Technology Conference), 6-9 Mayıs, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye

<http://ietc2008.home.anadolu.edu.tr/ietc2008/1b.doc> Erişim: 26.01.2014

Akar, Ü. (2007). *Öğretmen adaylarının bilimsel süreç becerileri ve eleştirel düşünme beceri düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.

- Altunçekiç, A., Yaman, S. & Koray Ö. (2005). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Kastamonu İli Örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1), 93-102.
- Arsal, Z.(2011). *Lifelong learning tendencies of the prospective teachers in the bologna process in Turkey*. ATTE Annual Cnference 2011:Teachers' Life-cycle from Initial Teacher Education to Experienced Professional, Latvia University, Riga 496-509.
- Aslan, O. & Sağır, Ş.U. (2012). Fen ve teknoloji öğretmen adaylarının problem çözme becerileri. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 9 (2).
- Atacanlı, M. F. (2007). *Ankara üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin öğrenme tercihi değerlendirme ölçeği aracılığıyla yaşam boyu öğrenme davranışının yıllara göre değişiminin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Tıp Eğitimi ve Bilişimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Avrupa Komisyonu. What is life long learning?
http://ec.europa.eu/education/policies/lll/life/what_islll_en.html Erişim: 26.01.2014
- Aylar F. & Aksin A. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Amasya Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, (3), 299-313.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal bilimler içi veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çetin, A. (2008). *Sınıf öğretmeni adayların eleştirel düşünme gücü*. Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.
- Çolakoğlu, J. (2002). Yaşam boyu öğrenmede motivasyonun önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 155.
- Demirel, M. (2009a). *Yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: öğrenmeyi öğrenme*. 2. Ulusal Eğitim Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Demirel, M. (2009b). *Yaşam boyu öğrenme ve teknoloji*. Proceedings of 9th. International Educational Technology Conference (IETC 2009).6-8 Mayıs 2009, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Demirel, M. & Akkoyunlu, B. (2010). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve bilgi okuryazarlığı öz yeterlik algıları. 10 th. International Educational Technology Conference, 26-28 Nisan, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Proceedings Book, Volume 2, 1126-1133.
- Diker Coşkun, Y. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Diker Coşkun, Y. & Demirel, M. (2010). Lifelong learning tendency scale: the study of validity and reliability. *Procedia- Social and Behavioral Sciences* 5, 2343-2350.
- Diker Coşkun, Y. & Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42,108-120.
- Doyle, C. S. (1994). *Information literacy in an information society: A concept for the information age*. New York: Syracuse University.
- Duman, B. (2011). *Yaşam boyu öğrenme, öğretim ilke ve yöntemleri* (Edit. Gürbüz Ocak, 3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Ekinci, N. (2008). *Üniversite öğrencilerinin öğrenme yaklaşımlarının belirlenmesi ve öğretme-öğrenme süreci değişkenleri ile ilişkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara.
- EURYDICE European Unit (2000). *Lifelong Learning: The Contribution of Education Systems in the Member States of The European Union: Results of the EURYDICE Survey*. EURYDICE European Unit for the Ministerial Conference to launch the SOCRATES II, LEONARDO DA VINCI II and YOUTH Programmes, Lisbon, 17-18 March,2000.
- http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/35/50.pdf Erişim: 26.01.2014
- Gencel, İ.E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine yönelik algıları. *Eğitim ve Bilim*, 38 (170).
- Gülveren, H. (2007). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Karakuş, C. (2013). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (3).
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Knowles, M. (1996). *Yetişkin öğrenenler, göz ardı edilen bir kesim* (Çev. Serap Ayhan), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Koç, M., Taş, S., Özkan, H. H. & Yılmaz, E. (2009). *Türkiye’de yetişkin ve yaşam boyu eğitime yönelik lisans programı önerisi*. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, 1-3 Mayıs, Çanakkale.
- Erdamar, G.K. (2010). *Yaşam boyu öğrenme. Eğitimde yeni yönelimler* (Edit. Özcan Demirel, 4.Baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kürüm, D. (2002). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü*. Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.

- Millî Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı (2006). *Türkiye'nin başarısı için itici güç: hayat boyu öğrenme politika belgesi*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2009). *Hayat boyu öğrenme strateji belgesi*. Ankara.
- Polat, C. V & Odabaş, H. (2006). Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı bilgi okuryazarlığı. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 30.
- Polat, C. & Odabaş, H. (2008). *Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: bilgi okuryazarlığı*. Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı, 27-30 Mart, 2008, Antalya, Türkiye.
- Selvi, K. (2011). Teachers' lifelong learning competencies. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Dergisi*, 1 (1), 61-69.
- Serin, O. (2001). *Lisans ve lisansüstü düzeydeki fen grubu öğrencilerinin problem çözme becerileri, fen ve bilgisayara yönelik tutumları ile başarıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F., G. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şen, Ü. (2009). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 1 (2), 69-89.
- Şahin, M., Akbaşlı ,S. & Yanpar Yelken T. (2010). Key competences for lifelong learning: the case of prospective teachers. *Educational Research And Review*, 5 (10), 545-556.
- Teyfur, M. (2007). *Eğitim bilimlerinde yeni yaklaşımlar. Eğitim bilimine giriş* (Ed. Nevin Saylan), Ankara. Anı Yayıncılık.
- Uysal, M. (2009). Adult education in developed countries. *International Journal of Educational Policies*, 3 (2), 17-23.
- Uzunboylu, H. & Hürsen, C. (2011). Lifelong learning competence scale: the study of validity and reliability. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41,449-460.
- Yalın, H., İ. (2012). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme* (24. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. baskı), Seçkin Yayıncılık: Ankara
- Zayif, K. (2008). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.